

فرصت‌ها و چالش‌های همکاری ایران و امارات

زهرا مشفق^۱

چکیده

چین، آمریکا، هند و در مجموع، ترکیبی از کشورهای آسیایی و اروپایی به‌عنوان شرکای تجاری امارات مطرح هستند و به نظر می‌رسد این کشور فضای همکاری‌های تجاری و اقتصادی خود را به‌طور خاص محدود نکرده است. حوزه‌های تجارت، خدمات مهندسی و فنی، انرژی‌های تجدیدپذیر، صنایع پتروشیمی و گردشگری از مهم‌ترین فرصت‌های همکاری دو کشور ایران و امارات و مسائل بانکی، بیمه و اداری، محدودیت‌های اف‌ای‌تی‌اف و تحریم‌ها، نبود زیرساخت‌های مناسب برای انتقال محصولات کشاورزی و مسائل سیاسی ناشی از نفوذ عربستان، رژیم صهیونیستی و آمریکا از مهم‌ترین موانع و چالش‌های روابط دو کشور به‌شمار می‌آیند. پیگیری سیاست عضویت در سازمان تجارت جهانی یا برقراری موافقت‌نامه ترجیحی تعرفه‌ای، بهره‌برداری از نظم منطقه‌ای در حال تغییر برای تثبیت جایگاه اقتصادی ایران در اقتصاد امارات، همکاری و سرمایه‌گذاری مشترک در حوزه‌های مختلف اقتصادی، استفاده از تجارب امارات در حوزه گردشگری، برقراری سیستم تهاتر و تبادل، برقراری توافق‌نامه‌های امنیتی و بهبود زیرساخت‌های صادرات محصولات کشاورزی از راهکارهای مهم است که برای تقویت امنیت اقتصادی کشور پیشنهاد می‌شوند.

واژگان کلیدی: امارت متحده عربی، چالش‌های مناسبات اقتصادی، ایران، شریک تجاری.

مقدمه

از زمان تشکیل این کشور در سال ۱۹۷۱، تفاوت‌های عمده‌ای در سیاست‌های داخلی، روش و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی ۷ امارت وجود داشته است. از بین ۷ امارت، امارت‌های ابوظبی و دبئی از اهمیت بالایی برخوردارند. این ۷ امارت هرکدام ساخت اقتصادی خاص خود را دارند. برخی صرفاً بخش‌های کشاورزی، فرهنگی و آموزشی و برخی حمل‌ونقل و خدمات را گسترش داده‌اند. ابوظبی به‌عنوان پایتخت سیاسی، بخش اعظم درآمدهای اقتصادی‌اش از منابع نفتی تأمین می‌شود و دبئی به‌عنوان پایتخت اقتصادی، درآمدهایش حاصل صنعت گردشگری، سرمایه‌گذاری خارجی و خدمات در

امارات بخشی از شبه‌جزیره عربستان، در کرانه‌های جنوبی خلیج فارس واقع شده است و از شبه‌جزیره قطر در غرب تا شبه‌جزیره مسندم و تنگه هرمز در شرق امتداد دارد. این کشور دارای سواحل طولانی (۶۴۰ کیلومتر) است و بعد از ایران (حدود ۲۰۰۰ کیلومتر)، طولانی‌ترین خط ساحلی را در خلیج فارس دارد. اقتصاد این کشور بیشتر بر پایه خدمات است. تجارت، حمل‌ونقل، خدمات پشتیبانی و بازرگانی، خرده‌فروشی، صنعت گردشگری، ساخت املاک و مستغلات و رویکرد آینده استفاده از هوش مصنوعی و روباتیک و اینترنت اشیا محور فعالیت در دبئی است.

zahra.moshfegh@ut.ac.ir

^۱ دانشجوی دکتری اقتصاد، دانشکده اقتصاد، دانشگاه تهران، تهران، ایران

جدول ۱- مهم‌ترین شرکای وارداتی امارات در سال ۲۰۲۰ - میلیارد دلار

ردیف	کشور	شرکای وارداتی	سهم (درصد)
۱	چین	۳۹/۳	۱۵/۹
۲	آمریکا	۱۶/۵	۶/۶
۳	هند	۱۶/۴	۶/۶
۴	ژاپن	۹/۴	۳/۸
۵	آلمان	۸/۶	۳/۴
۶	گینه	۶/۸	۲/۷
۷	عربستان سعودی	۶/۴	۲/۶
۸	ویتنام	۵/۸	۲/۳
۹	بریتانیا	۵/۸	۲/۳
۱۰	ایتالیا	۵/۵	۲/۲
۱۱	فرانسه	۴/۷	۱/۹
۱۲	کره جنوبی	۴	۱/۶
۱۳	آفریقای جنوبی	۳/۶	۱/۴
۱۴	مصر	۳/۲	۱/۲
۱۵	ترکیه	۳	۱/۲
۱۶	سوئیس	۳	۱/۲
۱۷	تایلند	۳	۱/۲

مأخذ: Trade map

بر اساس جدول شماره ۱، چین با صادراتی به ارزش ۳۹/۳ میلیارد دلار و با داشتن سهمی حدود ۱۵/۹ درصد نخستین شریک وارداتی امارات به شمار می‌آید و بعد از آن، کشورهای آمریکا، هند، ژاپن، آلمان، گیینه، عربستان سعودی، ویتنام، بریتانیا، ایتالیا، فرانسه، کره جنوبی، آفریقای جنوبی، مصر، ترکیه، سوئیس و تایلند به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. انواع مروارید و سنگ‌های قیمتی (۵۲/۴ میلیارد دلار)، سوخت‌های فسیلی (۴۲/۴ میلیارد دلار)،

بخش‌های مختلف است. شورای همکاری خلیج فارس، اتحادیه عرب، اوپک، اوپک، سازمان کنفرانس اسلامی، بانک عرب برای توسعه اقتصادی آفریقا، صندوق توسعه اقتصادی و اجتماعی اعراب، صندوق پول اعراب، فائو، بانک توسعه اسلامی، گروه ۷۷، صندوق بین‌المللی پول، سازمان ملل متحد و سازمان جهانی تجارت بخشی از سازمان‌های اقتصادی بین‌المللی هستند که امارات متحده عربی رسماً به عضویت آن‌ها در آمده است.

در این پژوهش کوشش شده است ابتدا به مهم‌ترین شرکای تجاری و مهم‌ترین اقلام صادراتی و وارداتی این کشور و جایگاه ایران در آن اشاره شود. در ادامه، به مهم‌ترین فرصت‌های همکاری دو کشور و در نهایت، ضمن بررسی مهم‌ترین چالش‌ها، به مهم‌ترین راهکارها برای تسریع روند همکاری‌های اقتصادی در راستای تأمین امنیت اقتصادی کشور اشاره شده است.

۱- مهم‌ترین شرکای تجاری امارات

در این بخش ضمن بررسی مهم‌ترین شرکای صادراتی و وارداتی امارات، به مهم‌ترین محصولات صادراتی و وارداتی و همچنین، مرادوات این کشور با ایران اشاره شده است تا ظرفیت‌های مهم برای همکاری‌های تجاری دو کشور شناسایی شوند.

امارات تنها کشوری است که صادرات و واردات آن با ایران در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته و شرایط کرونا و تحریم‌ها اثری بر تجارت ایران با این کشور نداشته است.

میوه و تره‌بار صادرات داشته باشد؛ البته صادرات محصولات پتروشیمی و معدنی با تحریم مواجه است. اگر در سطح سیاسی و اقتصادی ارتباط و تعامل با این کشور حفظ شود، می‌توان از ظرفیت امارات متحده عربی برای صادرات مجدد استفاده کرد. افزون‌براین، روند توسعه و اجرای پروژه‌های مختلف صنعتی و تجاری در امارات مؤید نیاز روزافزون این کشور به مواد واسطه‌ای مورد نیاز برای اجرای طرح‌های مذکور است. لازم است با توجه به سابقه صادرات فلزات و مصنوعات فلزی ایران، به زمینه‌های افزایش صادرات محصولات یادشده توجه شود.

جدول ۲- مهم‌ترین شرکای صادراتی امارات در سال ۲۰۲۰ ————— میلیارد دلار

کشور	شرکای صادراتی	سهم (درصد)
مناطق نامشخص	۱۶۶/۷	۴۹/۷
عربستان سعودی	۲۱/۸	۶/۵
عراق	۱۳/۱	۳/۹
هند	۱۱/۴	۳/۴
سوئیس	۹/۸	۲/۹
عمان	۹/۶	۲/۸
چین	۸	۲/۳
هنگ‌کنگ	۷/۸	۲/۳
کویت	۷	۲
ترکیه	۵/۹	۱/۷
ایتالیا	۵/۴	۱/۶
آمریکا	۵/۳	۱/۶
ایران	۴/۵	۱/۳
مصر	۳/۸	۱/۱
پاکستان	۳/۴	۱

مأخذ: Trade map.

تجهیزات الکترونیکی (۳۳/۱ میلیارد دلار)، ماشین‌آلات (۲۷/۱ میلیارد دلار)، وسایل نقلیه (۱۵/۲ میلیارد دلار)، محصولات پتروشیمی (۴/۴ میلیارد دلار)، پلاستیک و مصنوعات آن (۴/۲ میلیارد دلار)، وسایل نوری، پزشکی و عکاسی (۳/۷ میلیارد دلار)، مصنوعات آهن و فولاد (۳/۷ میلیارد دلار)، آهن و فولاد (۳/۶ میلیارد دلار)، هواپیما، فضاپیما و قطعات آن‌ها (۳/۱ میلیارد دلار) و مس و مصنوعات آن (۲/۸) از مهم‌ترین محصولات وارداتی امارات هستند.

عمده صادرات ایران در ۱۱ ماه سال ۱۳۹۹، به چین، عراق، امارات، ترکیه و افغانستان و امارات سومین کشور هدف صادراتی ایران با ۴/۱ میلیارد دلار واردات بوده است. امارات تنها کشوری است که صادرات و واردات آن با ایران در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته و شرایط کرونا و تحریم‌ها اثری بر تجارت ایران با این کشور نداشته است. این موضوع اهمیت روابط اقتصادی با این کشور را دوچندان می‌کند. بر اساس آمار گمرک دبی، سبزی و میوه، خشکبار، آهن شکل‌دهی‌شده، انواع ملون، هیدروکربن‌ها و روغن‌های پالایش‌شده، انگور، کشمش و زعفران مهم‌ترین محصولات صادراتی ایران به این کشور بوده است.

سازمان توسعه تجارت ظرفیت صادراتی ایران به امارات را ۱۱ میلیارد دلار برآورد کرده است. ایران برای تحقق این هدف می‌تواند در زمینه پتروشیمی و پایه‌های نفتی، محصولات شیمیایی و سلولزی، مواد و صنایع معدنی فلزی، میعانات گازی، خودرو، قطعات ماشین‌آلات صنعتی، مواد و صنایع معدنی غیرفلزی و

روابط و ارتقای امنیت اقتصادی کشور ضروری است.

۲-۱- همکاری در حوزه خدمات فنی و مهندسی

بر اساس آمار مرکز تجارت بین‌الملل، تراز مجموع تجارت خدمات و خدمات تجاری امارات در سال ۲۰۲۰، مثبت و به ترتیب معادل ۲/۶ و ۳/۱ میلیارد دلار بوده است. تراز تجارت خدمات امارات در حوزه‌های مسافرت، حمل‌ونقل، خدمات ساختمانی (فنی و مهندسی)، هزینه‌های استفاده از مالکیت فکری، خدمات مخابراتی، رایانه‌ای و اطلاعاتی مثبت بوده و تنها در حوزه کالا و خدمات دولتی معادل ۴۹۰ میلیون دلار منفی شده است. در سال ۲۰۲۰، بیشترین میزان صادرات خدمات امارات متحده عربی مربوط به حوزه مسافرت (۲۴/۶ میلیارد دلار)، حمل‌ونقل (۱۶/۶ میلیارد دلار) و خدمات مخابراتی، رایانه‌ای و اطلاعاتی (۱۶/۶ میلیارد دلار) بوده است. با توجه به میزان بسیار ناچیز واردات ایران در همین اقلام، در صورت تمایل فعالان اقتصادی ایرانی به واردات خدمات بیشتر از امارات در حوزه مشترک، این ظرفیت صادراتی در شرکت‌های این کشور وجود دارد.

بیشترین میزان صادرات خدمات ایران در سال ۲۰۱۸ مربوط به ۳ حوزه مسافرت (۵۰۲۴ میلیون دلار)، حمل‌ونقل (۲۴۷۳ میلیون دلار) و خدمات ساختمانی (فنی و مهندسی) (۱۰۷۶ میلیون دلار) بوده است. میزان واردات خدمات امارات در ۳ حوزه مسافرت، حمل‌ونقل و خدمات ساختمانی (فنی و مهندسی) در سال ۲۰۲۰، به ترتیب ۱۵، ۸/۳ و ۲

بر اساس جدول شماره ۲، افزون‌بر مناطق نامشخص که بر اساس آمار سایت‌های مختلف، نوع کشور دریافت‌کننده مشخص نیست، عربستان با وارد کردن محصولاتی به ارزشی حدود ۲۱/۸ میلیارد دلار و داشتن سهمی حدود ۶/۵ درصد مهم‌ترین شریک صادراتی امارات به شمار می‌آید و بعد از آن به ترتیب کشورهای عراق، هند، سوئیس، عمان، چین، هنگ‌کنگ، کویت، ترکیه، ایتالیا، آمریکا، ایران، مصر و پاکستان در رتبه‌های بعدی قرار دارند. سوخت‌های فسیلی (۱۷۳/۳ میلیارد دلار)، انواع مروارید و سنگ‌های قیمتی (۵۵/۱)، تجهیزات الکترونیکی (۲۸/۵)، ماشین‌آلات (۱۶/۵) (میلیارد دلار)، وسایل نقلیه (۱۰ میلیارد دلار)، پلاستیک و مصنوعات آن (۶/۹ میلیارد دلار)، آلومینیوم و مصنوعات آن (۴/۴ میلیارد دلار)، تنباکو (۴/۳ میلیارد دلار)، انواع روغن (۳/۶ میلیارد دلار)، مصنوعات آهن و فولاد (۳/۴ میلیارد دلار)، آهن و فولاد (۲/۳ میلیارد دلار) و مس و مصنوعات آن (۲/۱ میلیارد دلار) از مهم‌ترین محصولات صادراتی امارات به شمار می‌آیند. ایران در سال ۱۳۹۹، حدود ۵ میلیارد دلار از امارات واردات داشته است. بخشی از کالاهای واردشده از دبی بر اساس ارزیابی‌های آمار گمرک دبی شامل سیگار و توتون، شکر، آب معدنی، آب طعم‌دار و نوشیدنی‌های غیرالکلی، عطر و ادکلن، کاغذ و انواع کنسرو بوده است.

۲- فرصت‌های همکاری بین دو کشور

در این بخش کوشش شده است به مهم‌ترین فرصت‌های همکاری ایران و امارات اشاره شود. کشف و شناسایی این حوزه‌ها در راستای گسترش



بیشتری در این زمینه داشته باشد. بنابراین، حوزه‌های مربوط به دیجیتال، فناوری اطلاعات و ارتباطات نباید مورد غفلت سیاست‌گذاران و مسئولان اجرایی کشور قرار گیرد.

۲-۲- همکاری در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر

از زمانی که برای نخستین بار از قرن گذشته ایده انرژی‌های تجدیدپذیر مطرح شد، یکی از جدی‌ترین موانع در راه عملیاتی شدن این ایده، هزینه گزاف آن و اختلاف قیمتی بود که نسبت به روش‌های مرسوم تولید انرژی به‌ویژه سوخت فسیلی داشت. بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰، هزینه‌های تولید انرژی با استفاده از فناوری‌های خورشیدی و بادی با کاهش زیادی روبه‌رو شد. ترکیب سیاست‌های حمایتی و پیشرفت صنعتی باعث شده است انرژی‌های تجدیدپذیر الکتریکی در کسب ظرفیت‌های جدید از جایگاه انرژی‌های با قیمت بالا به رقابتی پایاپای با سوخت‌های فسیلی برسد.

در اسناد بالادستی و چشم‌انداز تأمین انرژی مورد نیاز امارات متحده عربی چنین مقرر شده است که تا سال ۲۰۵۰، ۴۴ درصد از کل تأمین انرژی این امیرنشین از ناحیه انرژی‌های تجدیدپذیر باشد. ابوظبی برای دست یافتن به این هدف، سرمایه‌گذاری ۱۶۳ میلیارد دلاری در نظر گرفته است. امارات برنامه دارد تا سال ۲۰۵۰، ۳۸ درصد دیگر از انرژی مورد نیاز خود را از محل گاز طبیعی که آلاینده‌گی کمتری نسبت به زغال‌سنگ و نفت کوره دارد، تأمین کند. تولید برق از طریق زغال‌سنگ و انرژی هسته‌ای به ترتیب با ۱۲ و ۶ درصد در جایگاه‌های بعدی قرار

میلیارد دلار بوده است. بنابراین، افزایش صادرات ایران در این اقلام می‌تواند مورد توجه فعالان اقتصادی ایرانی قرار گیرد. افزایش صادرات کشور در این حوزه‌های خدماتی شرایط مساعدی برای بهبود اقتصاد ایران با توجه به سیاست‌های توسعه صادرات غیرنفتی کشور در راستای کاهش وابستگی به صادرات نفتی و مشتقات آن فراهم می‌کند. در این راستا، تمرکز بر حوزه‌های صادراتی خدمات فنی و مهندسی، حمل‌ونقل، مسافرت، خدمات بیمه و بازنشستگی و خدمات مخابراتی، رایانه‌ای و اطلاعاتی است؛ البته صادرات محصولات دارای پیچیدگی بالا به امارات دشوار است؛ زیرا امارات به بازارهای جهانی متصل است و نسبت به کیفیت محصول‌ها حساسیت زیادی دارد.

در حوزه صادرات خدمات مخابراتی، رایانه‌ای و اطلاعاتی فرصت‌های زیادی برای صادرات خدمات تجاری به مشتریان شرکتی در امارات متحده عربی و همچنین، تقاضای بسیار بالا در بازارهای مصرف‌کننده و بخش عمومی وجود دارد. شرکت‌های ایرانی می‌توانند از پیوندهای تجاری قوی که در دیگر بخش‌ها با امارات متحده عربی وجود دارد، استفاده کنند. امارات متحده عربی کشوری نسبتاً کوچک، اما به‌خوبی دیجیتالی شده است. در سال ۲۰۱۷، ۹۴/۸ درصد جمعیت این کشور از اینترنت استفاده کرده‌اند. امارات متحده عربی به دلیل اکوسیستم دیجیتال قوی، حضور شرکت‌های بزرگ داخلی و بین‌المللی، حمایت دولت و درآمد بالا پیش‌تاز منطقه در تجارت الکترونیکی است و انتظار می‌رود در آینده رشد



مجتمع پتروشیمی به ارزش ۲ میلیارد دلار توافق کردند. این طرح نخستین سرمایه‌گذاری این شرکت هندی در خاورمیانه است. ادنوک و ریلاینس به دنبال تولید محصولاتی برای پاسخ‌گویی به تقاضای مصرف‌کنندگان پلاستیک هستند. این توافق در قالب قرارداد دو طرف در سال ۲۰۱۹ برای همکاری در صنعت پتروشیمی و همکاری در پالایشگاه رویس در ابوظبی است. بر اساس بیانیه ادنوک و ریلاینس، این توافق شامل یک سرمایه‌گذاری مشترک در تعزیز و مجتمع شیمیایی و صنعتی در حال توسعه در رویس خواهد بود. ادنوک که بیشتر نفت و گاز امارات را تولید می‌کند، در نظر دارد حدود ۵ میلیارد دلار برای پروژه تعزیز جذب کند. ریلاینس، دارنده بزرگ‌ترین مجتمع پالایشی جهان، طرح فروش بخشی از سهام واحد تبدیل نفت به مواد شیمیایی خود را به آرامکوی عربستان لغو کرده است.

همچنین، گروه اینوک دبی و شرکت روتاری عربستان اجرای طرح ساخت خطوط لوله و مخازن ویژه ذخیره‌سازی و حمل محصولات پتروشیمی در عربستان سعودی را تکمیل کرده‌اند. شرکت هورایزن ترمینالز لیمیتد^۱، بازوی بخش پایانه‌های گروه اینوک و روتاری عربیا^۲، پیمان‌کار اصلی اجرای طرح‌های توسعه زیرساخت‌های فعالیت‌های پتروشیمی شامل ساخت ۴ خط لوله جدید از پتروشیمی‌های فارابی در منطقه صنعتی ینبع در امتداد سواحل دریای سرخ و ساخت مخازن ذخیره‌سازی محصولات پتروشیمی در

دارد. مطابق برنامه‌های تدوین‌شده، کاهش ۷۰ درصدی انتشار کربن‌دی‌اکسید تا سال ۲۰۵۰ از دیگر اهداف ابوظبی و امارت‌های تابعه آن است.

بر اساس گزارش‌های وزارت صنعت و انرژی امارات، مجموع ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر این امیرنشین در پایان سال ۲۰۲۰، به ۲۳۰۰ مگاوات رسید. بر اساس برآوردها و برنامه‌ریزی‌ها، امارات قصد دارد تا پایان سال ۲۰۲۵، با ۴ برابر کردن ظرفیت تولید انرژی‌های تجدیدپذیر خود، این عدد را تا سرحد ۹۰۰۰ مگاوات افزایش دهد. امارات برای نیل به این هدف (افزایش ظرفیت تولید انرژی‌های تجدیدپذیر)، ۴ پروژه در دست اقدام دارد که بزرگ‌ترین آن‌ها مزرعه خورشیدی الظفره در نزدیکی پایگاه نظامی الظفره با ظرفیت ۲۰۰۰ مگاوات است. بناست این پروژه با همکاری شرکت ملی انرژی ابوظبی (TAQA) با سهم ۴۰ درصدی و شرکت‌های مصدر امارات، ای‌دی‌اف (EDF) فرانسه و جینکوپاور چین هریک با سهمی معادل ۲۰ درصد، در سال ۲۰۲۲ به بهره‌برداری برسد. تعریف طرح‌های مشترک یا استفاده از تجربه‌های این کشور، از دیگر فرصت‌های مناسب همکاری به‌ویژه در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر بین ایران و امارات به شمار می‌آید.

۲-۳- همکاری در حوزه صنایع پتروشیمی

در سال ۲۰۲۱، شرکت ملی نفت ابوظبی (ادنوک) و شرکت ریلاینس اینداستریز^۱ هند برای ساخت یک

1. Reliance Industries Limited
2. Horizon Terminals Limited
3. Rotary Arabia

در سال ۲۰۲۱، شرکت نمایشگاه‌های ملی ابوظبی (ADNEC) یک شرکت جدید برای توسعه بخش گردشگری پایتخت این کشور راه‌اندازی کرد. این کشور به‌عنوان یکی از کشورهای فعال دنیا در حوزه گردشگری، توانسته است با فراهم کردن امکانات تفریحی و گردشگری مناسب در شهرهای مختلف خود مانند دبی و شارجه، به یکی از محبوب‌ترین مقاصد برای گردشگران تبدیل شود. در این برنامه، بازیگران بزرگ صنعت در ابوظبی و بخش گردشگری امارات متحده عربی از جمله وزارت فرهنگ و جهانگردی امارات و همچنین، شرکت‌های خصوصی در داخل و خارج از کشور با یکدیگر همکاری می‌کنند. هدف از تأسیس این شرکت جدید، افزایش گردشگران در تعطیلات تابستانی و سال نو در امارات و در نهایت، ارتقای تجارب امارات متحده عربی در این صنعت است. در حالی که مدت زمان طولانی‌ای است که شهر دبی به بازار غالب گردشگری امارات متحده عربی تبدیل شده، دیگر شهرهای امارات در شرایطی که این کشور در تلاش است که چهره خود را در سطح بین‌المللی ارتقا دهد، فعالیت‌های کمتری در زمینه گردشگری انجام داده‌اند. رأس‌الخیمه، شمالی‌ترین شهر امارات متحده عربی، در سال‌های اخیر درصد برآمده است تا به‌طور قوی در این بخش سرمایه‌گذاری کند در حالی که ابوظبی از گذشته نه‌چندان دور بر معرفی فرهنگ خود به گردشگران تمرکز داشته است. می‌توان با انعقاد توافقاتی زمینه را برای حضور شرکت‌های مرتبط ایرانی برای ارائه خدمات گردشگری در این

پایانه عرب‌تانک^۱ است. عرب‌تانک ترمینال^۲ از پایانه‌های هورایزن ترمینالز لیمیتد واقع در عربستان و دارای ظرفیت ذخیره‌سازی مواد نفتی و شیمیایی ۲۸۸/۱۰۰ مترمکعب در ۲۶ مخزن ذخیره‌سازی است. پیش‌بینی می‌شود ظرفیت تولید مواد شیمیایی در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس (جی‌سی‌سی) در دهه آینده با بیش از یک‌سوم افزایش، به ۲۳۱ میلیون و ۸۰۰ تن در سال برسد که ناشی از گسترش پالایش و ادغام شیمیایی است. افزایش این حجم تولید محصولات پتروشیمی در این کشورها در آینده تهدیدی برای اشغال بازارهای صادراتی ایران است. ایران می‌تواند با ارائه‌های طرح‌های مشترک و همکاری در این صنعت با این کشورها و ایجاد سهم، تا حدودی تهدیدهای ناشی از امنیت اقتصادی این صنعت را در میان‌مدت خنثی کند.

۲-۴- ظرفیت گردشگری

از دهه گذشته، تعداد ایرانیان بازدیدکننده از امارات، یک میلیون نفر در سال و جایگاه گردشگران ایرانی در بین ۵ کشور اول بازدیدکننده از این کشور بوده است. این رتبه در سال ۲۰۱۹ (پیش از شروع کرونا) به ۱۲ تنزل پیدا کرد و در ۲۰۲۱، گردشگران ایرانی جزو ۱۰ کشور اول بازدیدکننده از امارات نبودند. فارغ از جذابیت‌های گردشگری و موضوع ایجاد توافق برای حضور گردشگران دو کشور در یکدیگر، زمینه‌های همکاری در حوزه صنعت گردشگری برای دو کشور وجود دارد.



1. Arabtank Terminal
2. Arab Tank Terminal Limited (ATTL)

کشور فراهم ساخت. استمرار و توسعه صادرات در محصولات کشاورزی و غذایی به‌ویژه پسته، زعفران، کشمش، محصولات لبنی، بستنی و دیگر محصولات غذایی همراه با حفظ الزامات کیفی و استاندارد به دلیل گردشگری بودن امارات و بالا بودن مصرف اقلام غذایی در آن توصیه می‌شود.

۳- چالش‌ها

در این بخش کوشش شده است به مهم‌ترین چالش‌ها و موانع گسترش روابط دو کشور اشاره شود تا راهکارهای لازم برای برداشتن این موانع در راستای گسترش روابط دو کشور و بهبود امنیت اقتصادی ارائه شود.

۳-۱- مسائل بانکی، بیمه و اداری

یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین چالش‌ها در مناسبات اقتصادی با امارات مشکلات بانکی و نقل و انتقال ارز حاصل از صادرات است. مشکل بعدی مربوط به مسائل بیمه‌ای و ناکافی بودن سقف پوشش است. نبود کنسرسیون‌های فعال صادراتی در خدمات فنی و مهندسی و زمان‌بر بودن صدور ضمانت‌نامه شرکت در مناقصه و مشکلات ناشی از آن، از دیگر مشکلات در روابط اقتصادی دو کشور است. بالا بودن نرخ بیمه صندوق ضمانت صادرات ایران، فقدان شعبات بانکی فعال در کشورهای خارجی، عدم اعطای تسهیلات و مشوق‌های صادراتی مکفی و ضررهای مالی سنگین ناشی از نوسانات نرخ ارز و نبود سازوکار مناسب برای پوشش ریسک‌های ناشی از آن، دیگر چالش‌های مهم روابط دو کشور به شمار می‌آیند.

۳-۲- محدودیت‌های اف‌ای‌تی‌اف و تحریم‌ها
امارات از جمله کشورهایی است که در تنظیم روابط اقتصادی و تجاری خود به رعایت ضوابط اف‌ای‌تی‌اف تأکید دارد. با توجه به عدم تعیین تکلیف اف‌ای‌تی‌اف در ایران، این موضوع می‌تواند در چشم‌انداز گسترش روابط اقتصادی دو کشور به عاملی منفی تبدیل شود. تحریم‌ها هم از دیگر عوامل اثرگذار منفی در روابط دو کشور است. با توجه به اینکه بسیاری از تاجرهای اماراتی فعالیت بین‌المللی دارند، مسئله تحریم‌ها مانع اصلی در تنظیم تعاملات اقتصادی آن‌ها با ایران است.

۳-۳- نبود زیرساخت‌های مناسب برای انتقال محصولات کشاورزی

حمل و نقل محصولات کشاورزی از استان‌ها و شهرهای جنوبی به کشورهای حوزه خلیج فارس با کشتی‌های فرسوده مانند لنج‌های سنتی چوبی انجام می‌شود. این موضوع موجب نابودی میوه و سبزیجات صادراتی به این کشورها می‌شود. از این‌رو لازم است مدرن کردن حمل و نقل دریایی و تجهیز آن‌ها به کانتینرهای یخچال‌دار در دستور کار قرار گیرد.

۳-۴- مسائل سیاسی ناشی از نفوذ عربستان، رژیم صهیونیستی و آمریکا

امارات کشوری است که از نظر نظامی و امنیتی به جبهه غرب به‌ویژه آمریکا وابسته است و در تنظیم سیاست‌های انرژی از متحدان غربی خود پیروی می‌کند. همچنین، در سال‌های اخیر موضوع عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی را در دستور

مشمول استفاده از مزیت‌های این سازمان از جمله تعرفه‌های گمرکی کمتر برای واردات از امارات به دیگر اعضای این سازمان است. پیگیری فرایند الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی یا برقراری موافقت‌نامه ترجیحی تعرفه‌ای با امارات ضمن به‌روزرسانی رویه‌ها و فرایندهای تجاری در کشور، زمینه تسهیل صادرات کالاهای ایران را فراهم می‌کند. امارات از جمله کشورهایی است که ایران موافقت‌نامه تعرفه ترجیحی یا آزاد تجاری با آن منعقد نکرده است. تحقق این موضوع می‌تواند با کاهش هزینه تجارت و سودآوری بالا، حجم روابط اقتصادی ایران با این کشور را افزایش دهد.

- بهره‌برداری از نظم منطقه‌ای در حال تغییر برای تثبیت جایگاه اقتصادی ایران در اقتصاد امارات: خروج نظامی و کاهش تعهدات آمریکا نسبت به متحدانش در غرب آسیا و عدم حمایت نظامی و پشتیبانی غرب از اوکراین در جنگ با روسیه، باعث کاهش اعتماد بازیگران غرب آسیا به متحدان غربی و تغییر الگوی رفتاری و گرایش به اعمال سیاست موازنه توسط آنها شده است. این بازیگران در شرایط کنونی با اعمال سیاست موازنه در صدد تنوع شرکای اقتصادی و امنیتی برای تضمین امنیت خود هستند. بنابراین، فرصت مناسبی ناشی از تغییر رفتار امارات برای ایران پیش آمده است تا به گسترش روابط با این کشور در حوزه‌های مختلف اقتصادی مبادرت ورزد.

- برقراری سیستم تهاوتر و تبادل: مشکل بانکی و تراکنش‌های مالی ناشی از تحریم‌ها از موانع اصلی

کار قرار داده است. در دکترین دفاعی و امنیتی این کشور و عربستان، ایران مهم‌ترین تهدیدکننده امنیتی این کشورها به شمار می‌رود. این عامل منفی سیاسی بر دیگر ابعاد گسترش روابط این کشور با ایران اثر می‌گذارد.

جمع‌بندی و راهکارهای پیشنهادی

امارات از مهم‌ترین کشورهای حوزه خلیج فارس، در سال‌های گذشته به‌طور هم‌زمان الگوی تعامل و همکاری در حوزه‌های اقتصادی و منازعه در حوزه‌های سیاسی و امنیتی را نسبت به ایران در پیش گرفته است. برای همین با وجود تنش‌های سیاسی، همکاری‌های اقتصادی بین دو کشور استمرار داشته است؛ هرچند از ظرفیت‌های اقتصادی دو کشور بهره‌برداری کامل نشده است. حوزه‌های تجارت، خدمات مهندسی و فنی، انرژی‌های تجدیدپذیر، صنایع پتروشیمی و گردشگری از مهم‌ترین فرصت‌های همکاری دو کشور و مسائل بانکی، بیمه و اداری، محدودیت‌های اف‌ای‌تی‌اف و تحریم‌ها، نبود زیرساخت‌های ضروری برای انتقال محصولات کشاورزی، مسائل سیاسی ناشی از نفوذ عربستان، رژیم صهیونیستی و آمریکا از مهم‌ترین موانع و چالش‌های روابط دو کشور به شمار می‌آیند. در ادامه، به راهکارهای لازم برای تقویت امنیت اقتصادی ایران در ارتباط با امارات اشاره می‌شود.

- پیگیری سیاست عضویت در سازمان تجارت جهانی یا برقراری موافقت‌نامه ترجیحی تعرفه‌ای: امارات یکی از اعضای سازمان تجارت جهانی و



پیشنهاد می‌شود با اتخاذ دیپلماسی فعال، این سیاست در دستور کار قرار گیرد.

- استفاده از تجارب گردشگری امارات: امارات از پربازدیدترین کشورهای منطقه غرب آسیا و جهان به شمار می‌آید. استفاده از تجربیات سیاست‌گذاری این کشور در حوزه‌های مختلف برنامه‌ریزی و ایجاد زیرساخت‌های مناسب و سیاست فرهنگی گام مؤثری در راستای ارتقای صنعت گردشگری کشور است.

منابع

- عباسی، ابراهیم و خسروی، مصطفی (۱۳۹۸). «مناسبات جمهوری اسلامی ایران و امارات: همکاری اقتصادی و واگرایی سیاسی»، فصلنامه روابط خارجی، شماره ۴۱، بهار ۱۳۹۸، صص ۶۵-۳.
- غلام‌نیا، هادی و پیرمحمدی سعید (۱۳۹۹). «تحول در سیاست منطقه‌ای امارات متحده عربی: رهیافت بن زاید»، نشریه علمی آفاق امنیت، شماره ۴۹، ص ۱۳۱.

توسعه روابط اقتصادی ایران با کشورهای مختلف به صورت عام و با امارات به صورت خاص است. روش مورد استقبال بازرگانان اماراتی برای حل این مسئله استفاده از تهاتر و تبادل است. با اعمال این روش می‌توان تا حدودی نیازمندی‌ها و کالاهای اساسی را تأمین کرد.

- برقراری توافق‌نامه‌های امنیتی: تلاش برای دستیابی به متحدان جدید امنیتی به دلیل شرایط در حال تغییر بین‌المللی و منطقه‌ای از انگیزه‌های رفتاری امارات در شرایط کنونی است. پیشنهاد می‌شود ایران با ابتکارات منطقه‌ای مانند برقراری رژیم‌های امنیتی و در سطح پایین‌تر، توافقات امنیتی، از فرصت موجود استفاده کند. در صورت غفلت از این موضوع، ممکن است این خلأ را رقیبان و بازیگران دارای منافع متعارض با ایران پر کنند.

- بهبود زیرساخت‌های صادرات محصولات کشاورزی: زیرساخت‌ها برای صادرات محصولات کشاورزی و تولیدات داخلی کشور به امارات در وضعیت مناسبی نیستند. ادامه روند سنتی صادرات محصولات تنها به دلیل پایین بودن قیمت تمام‌شده محصولات صادراتی موجب دور شدن ایران از این بازار می‌شود. پیشنهاد می‌شود بهبود وضعیت این زیرساخت‌ها در دستور کار قرار گیرد.

- همکاری و سرمایه‌گذاری مشترک در حوزه‌های مختلف اقتصادی: همکاری و سرمایه‌گذاری مشترک در حوزه‌های مختلف اقتصادی مانند فناوری، صنعت پتروشیمی و انرژی‌های تجدیدپذیر گام مؤثری در بسط همکاری و تضمین امنیت اقتصادی کشور است.

